

Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista

Markku Lehto 17.3.09

Toimeksianto

• Riittävyys

• Selkeys

• Kannustavuus

• Kestävyys

Aikatauluista

- Ensimmäiset esitykset eduskuntaan syksyllä 2008
- Kokonaisesityksen peruslinjaukset tammikuun loppuun 2009
- Täsmennetyt talous- ja työllisyyslinjaukset helmikuun loppuun 2009
- Lakiehdotukset huhtikuun loppuun 2009 (vuonna 2010 alusta voimaan tulevat)
- Loppumietintö, johon sisältyy ehdotus lainsäädännön kokonaisuudistuksesta vuoden 2009 loppuun mennessä

Peruseetos säilyy ja laajenee

- Sosiaaliturva rakentuu ihmisarvon kunnioittamiselle – on huolehdittava kaikkien toimeentulosta
- Ihmisarvon kunnioittamiseen kuuluu myös mahdollisuuksien avaaminen, köyhyydestä ja syrjäytymiskierteestä vapauttaminen, elämän hallinnan saavuttaminen
- Ihmisarvon kunnioittaminen ylittää muut tavoitteet – kannustavuus on sovitettava riittävään perusturvaan

Elatussuhde on avain

- Suomen kansa vanhenee, olipa talouden tila mikä tahansa
- Jos onnistutaan estämään elatussuhteen heikkeneminen, sosiaaliturvan rahoitus on kohtuullisen vankalla pohjalla ja riittävä sosiaaliturva voidaan järjestää kaikille
- Elatussuhteen säilyttäminen nykytasolla edellyttää tuntuvaan työllisyysasteen kohottamista, nuorempana töihin ja vanhempana pois eivätkä työttömyysjaksoitkaan saa olla pitkiä
- Taantumien jälkeiseen työvoiman kysynnän nousuun tulee vastata laajentamalla myös osatyökykyisten kysyntää

Sosiaaliturvan painotusten muutos

- Sosiaaliturva syntyi korvaamaan riskejä (sairaus, työkyvyttömyys, työttömyys, lapsen syntymä, vanhuus)
- Riskit muuttuvat (työkyvyttömyyden rinnalle taitokyvyttömyys)
- Sosiaaliturvan on avattava uusia mahdollisuuksia toimintaedellytysten ja toimintakyvyn muuttuessa
- Suunnanmuutos: sosiaaliturva parantaa edellytyksiä pysyä pelikentällä ja auttaa vetäytymisen sijasta palaamaan työn ääreen sekä hallittujen riskien ottamiseen

Edellytysten ja vaatimusten tasapaino

- Yksilöllisten elämisen edellytysten parantaminen
 - toimeentulo, toimintakyky, elämänhallinta, työkyky, osaaminen
- Yhteiskunnan asettamien ehtojen joustavuuden lisääminen
 - liikkumisen ja tiedonsiirron helpottaminen, byrokratia- ja tuloloukkujen poistaminen, työajat ja -olot yksilöllisemmiksi, sosiaaliturvan ja työn yhdistäminen

Perusturvan rakenne

- Kolme tasoa
- Kansaneläke voi olla ainoa tulonlähde koko aikuisiän – korkein turvan taso
- Vähimmäispäiväraha (sairaus, työttömyys, vanhemmuus) keskenään samalla tasolla, lyhytkestoisempina eläkkeitä alempia
- Toimeentulotuki on tilapäinen, täydentävä ja tarveharkintaan perustuva

Perusturvan taso 1

- Jäänyt jälkeen ansioiden ja samalla ansioturvan tasosta, osittain reaalisesti alempi kuin ennen lamaa
- Reaalisen tason turvaamiseksi etuudet on kytkettävä kuluttajahintojen muutosta kuvaavaan indeksiin
- Reaalikorotuksia tarvitaan määrävälein ja ne on tehtävä kattavan arvioinnin perusteella
- Perusturvan nettotasoa voidaan kohottaa myös kunnallisveron perusvähennystä korottamalla

Perusturvan taso 2

- Takuueläke turvaamaan pienimpiä eläkkeitä saaville riittävä tulotaso
- Sairauspäivärahan vähimmäismäärän omavastuu-aika vastaamaan yleistä käytäntöä
- Opiskelijoiden sairauspäivärahan ja opintotuen yhteensovituksen selkeyttäminen
- Toimeentulotuen varassa elävien aseman parantaminen aktiivitoimenpiteiden avulla sekä tuen muokkaaminen siten, että se auttaa elämän hallinnan palauttamisessa ja työn saamisessa

Perusturva/hoidon tukeminen

- Hoidon tukemiseen tarkoitettujen toimenpiteiden yhteensovittaminen: (hoitotuki, omaishoidon tuki, verovähennys)
- Asumistuen perusteiden yksinkertaistaminen ja rahoitusvastuun muokkaaminen kuntien ja valtion kesken

Aktivointi ja työuran pidentäminen 1

Aktiivivaihtoehtoja kehittäminen ja joustavuuden lisääminen

- *Koulutus: omaehtoisuus ja joustavuus korostuu*
- *Työterveyshuolto: kattava vastuu, varhainen puuttuminen*
- *Kuntoutus: vastuun selkeyttäminen, toiminnan tehostaminen*

Aktivointi ja työuran pidentäminen 2

- *Työvoimapalvelut nopeasti käyntiin*
- *Aktivointitoimia työttömyyden katkaisemiseksi*
- *Aktivointikannusteet työttömyysturvassa*
- *Työllistämistakuu ikääntyneille*
- *Osa-aikaeläkkeen ehtojen tarkistaminen*

Kannustava sosiaaliturva 1

Osatyökykyisten työllistymistä tukevia ratkaisuja

- *Osakorvauksen kehittäminen*
- *Työnantajan riskin tasaus*
- *Kokeiluun rohkaiseminen/eläkkeen lepäämään jättäminen*
- *Työmarkkinoiden laajentaminen*
- *Osatyökykyisyyteen sopivien toimintamallien kehittäminen*

Kannustava sosiaaliturva 2

- *Sairausvakuutuksen enimmäiskeston sovittaminen työmarkkinoille palaavien tarpeeseen*
- *Työmarkkinatuen tarveharkinnasta luopuminen*
- *Perusturvan ja verotuksen määräytymisperusteiden muuttaminen siten, että työn vastaanottaminen on kannattavaa*
- *Palkansaajamaksujen huomioon ottaminen etuuksia määriteltäessä*

Kestävän elatussuhteen turvaaminen

- Vanhempainrahan tasojen selkeyttäminen
- Kotihoidon tason porrastaminen
- Osa-aikaisen vaihtoehdon vahvistaminen
- Opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittaminen
- Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aseman parantaminen

Hallinnon ja lainsäädännön selkeyttäminen

- Yhden asiain periaate
- Käsittelytakuu etuasian ensikäsittelyyn
- Nopea ja laadullisesti hyvä muutoksenhakumenettely
- Käsittelyprosessien yksinkertaistaminen
- Toimeenpanon nopeuttamiseksi sähköinen palkkatodistus
- Selkeytetään käsitteitä ja määräytymisperusteita
- Lainsäädännön rakennetta uudistetaan

Yhteensä

- Linjauksissa on sovitettu yhteen periaatelinjauksia ja konkreettisia ehdotuksia ja liitemateriaalia on kohtalaisesti nykytilan arvioimiseksi
- Tulevina vuosina sosiaaliturvan tärkein tehtävä on parantaa ihmisten kykyä pärjätä itsenäisesti ja antaa paremmat välineet elämän hallintaan – toimeentuloturvan parantaminen on tärkeää, mutta ei yksin riitä
- Muuten vaarana on että heikoimmassa asemassa olevat jäävät jalkoihin
- Muutos vaatii jäntevää ja pitkälle tähtäävää uudistustyötä, johon on investoitava rahaa ja osaamista